

ALTERNATİF EĞİTİM

HAYATIMIZI OKULSUZLAŞTIRMAK

Matt Hern

Türkçesi

Eylem Çağdaş Babaoğlu

KALKEDON

Matt Hern: Matt Hern, Kanada Doğu Vancouver'da eşi ve kızlarıyla birlikte yaşamakta ve Purple Thistle Merkezi'ni idare etmektedir (www.purplethistle.ca). Doktorasını Kentsel Çalışmalar üzerine yapan Matt Hern, British Columbia ve Simon Fraser Üniversiteleri'nde de ders vermektedir. Yazıları ve konferansları geniş bir çevrede takip edilmektedir. Yazıları altı kıtada dokuz farklı dilde yayımlanmıştır. *Deschooling Our Lives* derlemesinin editörlüğünü yapmıştır. *Field Day* ve *Watch Yourself; Why Safer isn't always Better* kitaplarının ise yazarıdır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
Ivan İllich	
Giriş	15
Matt Hern	
BÖLÜM I: OKULSUZLAŞMANIN KÖKENLERİ	
Eğitim Üzerine	27
Leo Tolstoy	
Özsel Olan ve İma Edilen	35
Vinoba Bhave	
Toplumunu Okulsuzlaştırmak	45
Ivan İllich	
Eğitim Yerine!	51
John Holt	
Papağanın Masalı	57
Rabindranath Tagore	
BÖLÜM II: YAKIN DÖNEM ANALİZLERİ	
Özgürlüğün Güzel Ülkesi	65
Grace Llewellyn	
Devlet Eğitimi Denen Kâbus: Neden Bireysel Düşünceyi Yok Eden Bu Sistemi Düzeltmeliyiz?	71
John Taylor Gatto	

Bir Gözünü Yitirmek:Güvenliğin Gerçek Anlamı Üzerine Düşünceler	83
Matt Hern	
Genel Kaniya Meydan Okumak: Aileler Ne Yapabilir?	91
Geraldine Lyn-Piluso, Gus Lyn-Piluso, Duncan Clarke	
Öğrenme? Tabii... Eğitim? Yok, Hayır Kalsın...	103
Aaron Falbel	
“Dokunulmaz”lıktan Bilinçli Redde	111
Daniel Grego	
Organik Bir Bilgi Toplumunda Ortak Çalışma	129
Öğrenen Şehir: Udaipur	139

BÖLÜM III: ALTERNATİF OKUL ÖRNEKLERİ

Summerhill Okulu	153
Zoe Readhead	
Albany'den Bir Öykü Toplum ve Özgür Eğitim	161
Chris Mercogliano	
Bugün İçin Bir Okul	169
Mimsy Sadofsky	
Windsor House	179
Meghan Hughes ve Jim Carrico	
Eğitimi Özgürleştirmek	187
Satish Kumar	
İsrail'de Demokratik Eğitim	191
Chris Balme ve Dana Bennis	
Canavarın Karnındaki İnsanlığımızı	
Alternatif Eğitimle Geri Almak	207
René Antrop-González	

BÖLÜM IV: SADECE HAYIR DE!

Dinazorla Ev Eğitimi	223
Donna Nichols-White	
Çok Farklı Bir Şey Yapmak: Okula Gitmeden Büyümek	229
Susannah Sheffer	

Oyun, Pratik ve Müziğin Okulsuzlaştırılması Üzerine Düşünmek	239
Mark Douglas	
Bekâr Bir Anne Olarak Evde Eğitim Vermek	245
Heather Knox	
Eğitimin Temelleri	251
Patrick Farenga	
Biyografiler	257
Dizin	267

Önsöz

Ivan Illich

Okulsuz Yaşam'ın sayfalarını karıştırırken; Cuernavaca'daki Kültürler Arası Dokümantasyon Merkezi'nde, Everett Reimer ile birlikte, eğitimin sadece Latin Amerika'da değil, gelişmiş olarak tabir edilen tüm endüstrileşmiş dünya için de anlamsızlığını ortaya koyan, önemli eğitim eleştirilerini derlemeye çalıştığım günler aklıma geldi (Paulo Freire, John Holt, Paul Goodman, Jonathan Kozol, Joel Spring, George Dennison ve diğerleri).

Yine bu yıl bahar ve yaz aylarında her çarşamba sabahı; sonradan her biri **Toplumu Okulsuzlaştırmak** adlı kitabımın bölümlerini oluşturmuş olan denemelerimin taslaklarını karıştırdım, oradaki görüş ve eleştirilerin çoğunluğu 1970'lerin başında radikal olarak nitelenebilirdi ancak bugün onları naif olarak tanımlamak daha yerinde olacaktır. Belki o günlerde eğitim üzerine eleştirilerim insanların bu kurumun yanlış yönlerini görmesini sağlamış olabilir -hatta ona karşı anlamlı alternatifler geliştirmeye dahi itmiş olabilir- ancak bugün büyük ölçüde yanlıgı içinde olduğumu düşünüyorum. Neden böyle düşündüğümün ve bu-

10 Alternatif Eğitim

gün nerede olduğumun açıklığı kavuşması için, *Toplum Okulsuzlaştırmak* adlı kitabın yayımlanmasından sonra yaptığım seyahatleri, aldığım mesafeyi siz okuyucularla paylaşmama izin verin.

Seyyahlığımın başlangıcı yirmi beş yıl öncesine *Okulsuz Toplum*'un ortaya çıkmak üzere olduğu döneme denk gelir. Kitabın elyazmaları dokuz aydır yayıncının elinde bekliyordu, özellikle de okulların tasfiyesine ilişkin yetkin hiçbir delil sunmayan bu metin beni bir türlü tatmin etmiyordu. Kitap, Amerika Birleşik Devletleri'nde kilisenin devletten bağımsızlaşmasına benzer biçimde **okulların da kamudan bağımsızlaşması** gerektiğini savunuyordu. **Devletten bağımsızlaşmaktan kastım, devletten mali anlamda bağımsızlaşmak ve nasıl ki herhangi bir kiliseye mensup olmamızdan dolayı bir imtiyaza sahip değilsek aynı biçimde gittiğimiz okul üzerinden de herhangi bir ayrıcalığa sahip olmamız gerektiğiydi** (Hatta din konusuna getirilen çözümün çok ötesinde, okulları finanse etmek yerine, okulları vergiye tabii kılmamız gerektiğini dahi önermiştim. Böylece okulların bir lüks olarak görülmesini de sağlayabileceğimizi düşünüyordum.).

Evet, eğitimin iyileşebilmesi için okulların devletten bağımsız olması gerektiğini hararetle savunmuştum, ancak burada bir kez daha itiraf etmeliyim: Hatamı mazur görünüz... **Eğitimin bağımsızlaşmasını bir tarafa koyalım; bugün eğitimin bir boş zaman lüksü olmaktan ziyade yakıcı bir ihtiyaç halini almış olduğunu görüyorum.** Görünen o ki, "eğitim kilisesinin" dağıtılması, yakın bir gelecekte, tarihe karıştığını sandığımız çürümüşlüklerin fanatik bir biçimde yeniden canlanmasına, eğitimin tüm bir yaşamı kuşatmasına yol açacaktır ve korkarım ki **dünyamız da giderek küresel bir okula, evrensel bir dersliğe dönüşecektir.** **"Zorunlu eğitim aleyhinde arka arkaya bu kadar olumsuz eleştiriler yayımlanmasına karşın- gün geçtikçe neden daha fazla sayıda insan bir uyuşturucu bağımlısı gibi eğitim bağımlısı haline geli-**

yor?” bu bugün yanıtı aranması gereken en önemli sorudur.

Okulsuz Toplum adlı kitabımın yayımlandığı ilk hafta Norman Cousins, *Saturday Review*'de, yukarıda da açıkladığım yanılığarımdan bahsetmişti. Kitapta, eğitimin alternatifinin onu başka türden eğitim kurumlarıyla ikame ederek veya yaşamın her alanında muhtelif eğitim olanakları sunarak yaratılamayacağını, bundan ziyade yönetime ilişkin farklı yaklaşımları teşvik eden bir toplumsallığın gerekli olduğunu ileri sürmüştüm. Yine bu tartışmaları, *Okulsuz Toplum*'un ertesinde yayınladığım diğer kitabım *Tools of Conviviality*'da¹⁾ da derinleştirdim ve genelleştirdim.

Modern toplumda, eğitimsel işlevin okullardan çoktan uzaklaştığını ve giderek farklı türden zorunlu eğitim formlarının kurumlaşma sürecine girdiğini fark etmeye başlamıştım. Bu farkındalıkta meslektaşım Wolfgang'ın payı küçümsenemezdi. Bu yeni eğitimsel formlar da zorunluydu ancak bu zorunluluk kanun aracılığıyla değil, insanları televizyondan da öğrenebilecekleri olduğuna inandırmak, kurslara gitmeye teşvik etmek veyahut daha iyi seks yapmak, daha duyarlı olmak, nasıl oyun oynanacağı veya vitaminlerin faydaları gibi çeşitli konularda öğrenim görmek için yüksek meblağlar ödemeleri gerektiğine ikna etmek gibi çeşitli hileler aracılığıyla sağlanıyordu. “Yaşam Boyu Eğitim” veya “Öğrenme İhtiyaçları” türünden lakırdılar sadece okulları değil, bütün bir toplumu eğitimin zehriyle kirletmişti.

1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında düşünsel serüvenimde üçüncü bir aşamaya yeni girdim. Düşüncemi ve dikkatimi eğitimsel gereksinimler kavramının geliştiği tarihsel koşullara yoğunlaştırmıştım. *Okulsuz Toplum*'u yazarken ilgi odağım, eğitimin tarihsel özü değil, eğitimin toplumsal etkileriydi. Eğitimin arzu edilen bir ihtiyaç olup olmadığını sorgulamıştım ancak onun arzu edilen bir son olup olmadığıyla ilgilenmemiştim. O günlerde hâlâ bazı türden eğitimsel ihtiyaçların insan doğasında verili buldu-

1) Bu kitap Türkçeye *Şenlikli Toplum* ismi ile çevrilmiştir.

12 Alternatif Eğitim

ğunu varsayıyordum. Bugünse bunu kabul etmiyorum.

Dikkatimi öğretimden eğitime; onun etkilerinden, geçirdiği sürece yöneltmemle birlikte eğitimi daha iyi anlamaya başladım. Öğrenme, onu üreten koşullar bağlamında nadir ve az bulunur bir durum olarak görüldüğü noktadan itibaren eğitim halini almıştı. Bu noktadan bakıldığında eğitim ihtiyacı toplumsal inanışların ve düzenlemelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Yine aynı bakış açısıyla düşünürsek, eğitim ritüellerinin bilginin değerinin yalnızca onun nadir bulunduğu koşullarda korunduğu yönündeki inancı yansıttığını, desteklediğini ve bu inancı güncel olarak her gün yeniden ürettiğini görürüz. Bu tarz inanç, ritüel ve düzenlemelerin okulsuzlaşma, özgür okul ve evde öğretim koşullarında da yaşayabildiğini ve kuvvet bularak gelişebildiğini de gözlemlemeye başladığımı belirtmeliyim. (Öyle ki bu yapılar övgüye değer biçimde otoriter yöntemleri reddederler, ancak avantajları da çoğunlukla bununla sınırlı gibi görünmektedir.)

Kıtlığın -ekonomi diliyle söylersek marjinal değer- eğitimle ilgisi ne olabilir? Eğer öğrenme imkânları (genel olarak) kıt değil de bol ve kolay ulaşılabilir olursa bu koşullarda eğitim hiçbir zaman var olamaz ve kurumlaşamaz; bu durumda kimsenin “öğrenme” için özel düzenlemelere ihtiyaç duymayacağı açıktır. Tam tersi koşullarda, yani eğitim imkânlarının az olduğu veya az olduğunun varsayıldığı durumlarda ise eğitsel yapılanmalar önemli bilgi, fikir, beceri ve davranışların “aktarımını” sağlama iddiasıyla ortaya çıkıverirler. Böylece, eğitim birinin tükettiği, popüler deyişle söylersek, satın aldığı bir ekonomik meta haline gelir. Kıtlık durumu aslında bizim algılarımızla ilintilidir, öyle ki eğitsel ihtiyaçların tedarikiyle iştil eden eğitim profesyonelleri de bu algıyı pekiştirirler ve yine toplumsal düzenlemeler de bilgiye, beceriye ve öğrenme araçlarına erişimi zorlaştırır; kıtlık durumu bundan ibarettir.

Alternatif Eğitim okurları (ve bazı yazarları) için yapabileceğim bir temenni var ise, o da şu olacaktır: Eğer niyet yalnızca zorun-

lu eğitimin çürütücü etkilerinden kurtulmak değilse, ciddi bir biçimde yaşam okulsuzlaştırılmak isteniyorsa şayet, yapılacak en iyi şey gençlerin “eğitsel ihtiyaçlar”, “öğrenme ihtiyaçları” ve onları “yaşama hazırlamak” gerektiği gibi söylemlere belli bir entelektüel şüpheyile yaklaşılmasını sağlamaktır. Onlara; bu tarz beylik lafların, aslında tarihsel temeli olmayan boş lakırdılar olduğunu gösterme arzusu içindeyim. Bu yönde gösterilen her çaba yeni okulsuzların ortaya çıkmasını sağladığı gibi genç ve naif Ivan’ı “okulsuzlaşma” kavramının doğduğu yıllardaki konumundan bir adım daha ileriye taşıyacaktır.

Bremen, Almanya, Yaz 1995.

Giriş

Matt Hern

Deschooling Our Lives'ın Türkçe baskısına hoş geldiniz.⁽²⁾ Bu esere göstermiş olduğunuz ilgi ve desteğe teşekkür ederim. Bu toplama eserdeki yazılar ilk olarak Kuzey Amerika'da, "Yaşamla-rımızı Okulsuzlaştırma" adı altında bir kitap olarak yayınlandı ve bu kitap benim yayıncılığını üstlendiğim, benzer konuları içeren "Okulsuzlaşma Okumaları" adlı bir dergi üzerinden temellendi.

Orijinal kitabın hazırlanması üzerinden epey zaman geçti ki ben onu yayına hazırladığımda yirmi beş yaşındaydım. Perspektif ve tecrübe eksikliğimden kaynaklı olarak pek çok eksiği vardı. Bu kitapla gurur duyduğumu pek söyleyemeyeceğim ancak onu gözden geçirme fırsatı bulduğum için son derece mutluyum.

Ve şimdi onu okumak üzeresiniz. Bana göre bu yeni baskı çok daha açık ve birçok açıdan çok daha nitelikli oldu. Bu kitap, ha-

2) Bu giriş yazısındaki pek çok kısım, 2004'te *Kanada Eğitim Dergisi* için yazdığım bir makaleden alınmıştır. Cilt 44 (3). İzin alınarak yeniden yayımlanmıştır.

16 Alternatif Eğitim

yatımın tümünü Kanada'da geçirdiğim için, muhakkak ki Kuzey Amerika bakış açısıyla oluşturuldu. Ancak Türkiye ile de ilintili ve Türkiye için de faydalı olacağını umuyorum. Kitapta, Kuzey Amerikalılar tarafından yazılmamış pek çok bölüm de var elbette. Ancak benim de kör kaldığım bazı noktaların ve bazı önyargılarımın olduğu açıktır.

Bu kitap bir yönüyle de konferans verme amacıyla yapmış olduğum son iki Türkiye seyahatinin bir ürünüdür. İlki 2005 yılının sonunda Alternatif Eğitim Sempozyumu'na katıldığım döneme denk gelir, ikincisini ise 2006 Haziran'ında Kamer Vakfı'nın Diyarbakır'da düzenlediği konferans vesilesiyle gerçekleştirdim. Her iki seyahatimden de büyük bir Türkiye sevgisiyle ayrıldığımı, tamkılık etme şansı bulduğum pek çok çalışmadan da fazlasıyla etkilendiğimi belirtmeliyim. Umarım Türkiye'ye tekrar gelirim ve bir biçimde bu kitap toplumsal gelişim, okullar ve eğitim üzerine Türkçede yapılan tartışmalara katkı yapar.

Elbette, buradaki fikirlerin tümünün tamamen Türkiye'ye özgü olan, ülkenin yapısıyla ve yaşanan karmaşık gelişmelerle birbir örtüşüğünü düşünmüyorum. Ancak bu yazıların çoğunun kimi fikirlerin önünü açacağını ve sizlere bazı yeni perspektifler ve mihenk noktaları kazandıracağını umuyorum. Lütfen yazılarla ilgili görüşlerinizi bana yollamaktan çekinmeyin. Cevaplarınızı bekleyeceğim.

Tüm bu yazıları okurken zorunlu devlet eğitiminin, bir bütün olarak ne anlama geldiğini göz önünde tutmak çok önemlidir, çünkü bu kolaylıkla gizlenebilen ve unutilan bir konudur. Çoğunluğumuz, zorunlu eğitimin bugüne kadar hep hayatımızda olduğunu ve bundan böyle de olacağını varsayıyoruz. Ancak okullar hayatımızda hep yoktular ve bundan sonra da olmayacaklardır. Ayrıca okullar, günümüz okulları gibi olmak zorunda değildir.

Kuzey Amerika'da, 150 yıldan biraz fazla bir süredir söz konusu olan zorunlu eğitimin son derece belirgin biçimde açığa

vurduğu tek bir şey vardır: Okulların reforma ihtiyacı yok. Okulların rolünün, yapısının, ilkelerinin ve yönetiminin köklü biçimde yeniden ele alınması, okulun radikal anlamda yeniden kurgulanması gerekmektedir.

Otoriter eğitime karşı derin bir düşmanlık var (“Çocuklar okuldan nefret eder” klişesinin ötesinde bir şey bu) ve kültürümüz hâlâ salvifik⁽³⁾ kavramlara sıkı sıkıya bağlıdır. Öyle ki çocukların geleneksel eğitim olmaksızın doğru biçimde gelişemeyeceği ve zorunlu devlet eğitiminin en yakıcı toplumsal sorunlarımızı çözüme kavuşturacağı düşünülmektedir. Okullarda işlerin yürüyüp yürümediği yaygın olarak sorgulansa da çocukların okuldaki yaşantıları ve okulların doğasına ilişkin temel soruları sormaktan hâlâ uzak kaldığımızı inanıyorum. Meselenin aslı çocukların gündelik yaşamına hakikatle bakabilmekte ve okulların çocuklarımıza ve kültürel gelişimimize katkı yapıp yapmadığını sorgulayabilmekte yatmaktadır.

Aslında okullar çocuklarımızı daha akıllı, daha bilgili, daha ehliyetli veya daha becerikli kılmıyor. Örneğin ilk zorunlu eğitim kanununun kabul edildiği Massachusetts’te, 1850’de, yani tüm Kuzey Amerika’da zorunlu eğitim kanununun kabul edilmesinden iki yıl önce okuma yazma oranının e % 95 olduğunu biliyor musunuz?⁽⁴⁾ Zaten o zamandan itibaren de bir daha bu oranlar yalakanamamıştır. Veya bu zorunlu eğitim hapını düşünmeden yutmuş olan Birleşik Devletler’de, dördüncü sınıf öğrencilerinin ancak % 32’sinin dördüncü sınıf düzeyinde okuyabildiğini biliyor musunuz?⁽⁵⁾ Geçen birkaç on yılda mali finansmanın hızlı artışına karşın (Enflasyon göz önüne alınarak hesaplandığında da-

3) Dinsel kurtuluş öğretilerine ilişkin (ç.n)

4) Ron Koetzsch, *A Handbook of Educational Alternatives*, Boston: Shambhala, 1997, s.4.

5) ABD Eğitim Bakanlığı’nın Hiçbir Çocuk Eğitimsiz Kalmasın web sitesinden: www.nclb.gov/next/stats. Okuma yazma ve temel aritmetik eksikliğini ortaya seren inanılmaz göstergeler dizisine ve alt gelir gruplarında ve azınlık çocuklarında düzeyin nasıl inanılmaz biçimde düştüğüne dikkat edin.

18 Alternatif Eğitim

hi ABD eğitim finansmanının 1985'ten beri iki kat arttığını görüyoruz)⁽⁶⁾ Kuzey Amerika okullarının performansı, onların değerlendirme standartlarına göre konuşursak, dalgalı ve istikrar-sız seyretmektedir.

Buna benzer daha pek çok gösterge var. Eminim ki bunlar si-ze de hiç yabancı gelmeyecektir. Zaten bu örnekleri de yalnızca genele dair bir resim çizmek açısından kullandım. Çocukların okulla olan deneyimine ve okulların doğasına dair temel sorula-rı sormanın çok daha acil olduğuna inanıyorum. Burada önem-li olan okullarda işlerin yürüyüp yürümediğini soruşturmak de-ğil, **çocukların gündelik yaşamının doğasına hakikatle bakabil-mektir.** Einstein deliliğin tanımını yaparken onun tekrar tekrar aynı şeyi yapmak ve farklı sonuçlar beklemek olduğunu söyle-miştii. Bu benim zorunlu eğitim üzerine düşünürken sık sık ak-lıma gelen bir önermedir.

Sağduyulu bir insan, bir çocuk için gelişmenin ve olgunlaşma-nın en iyi yolunun günde altı saat, haftada beş gün, yılda on ay, gençliğinde ise yirmi yıl boyunca hapsedilmek olduğunu iddia edebilir mi? Veya günlerinin büyük çoğunluğunu otuz akran ve bir yetişkinle bir odaya kapatılarak harcamak olduğunu söyleye-bilir mi? Ne öğrencilerin ne de öğretmenlerinin seçiminde önemli bir rol oynamadığı materyalleri kullanmaya zorlanması olduğunu ileri sürebilir mi? Peki ya tek bir zilin çalışıyla başka bir etkinliğe geçmek olduğunu iddia edebilir mi? Veya gereksiz bir otoriteyi, gözlemi, deneyi ve denetimi bir hayat tarzı olarak sorgulamadan benimsemek olduğunu söyleyebilir mi?

Günlük okul yaşamının ana hatları⁽⁷⁾ ortadadır ve öğrencilerin

6) www.nclb.gov/nex/overview/presentation/slide004.html

7) Bu ana hatları, herkes, her yerde ve neredeyse içgüdüsel bir biçimde bilir. Ivan Illich okulu şöyle tanımlıyordu " Yaş itibarıyla yakın veya akran genç topluluğunun, öğretmen adı verilen, onlardan daha eğitimli bir kişi huzurunda, en çok ellilik ve en az on beşlik gruplar halinde zorunlu biçimde bulunmaları." David Calley'in *Ivan Illich in Conversation* (Concord, Ont.: Anansi, 1992, s.66) adlı kitabından.

gereksinmelerine yanıt vermek yönünde evrimleşmekten ziyade kurumsal ihtiyaçlar doğrultusunda güdümlenmektedir. Çoğunlukla günümüz eğitim-bilim düşüncesi tamamen sınıfın gerekliliklerine sapanmış görünmektedir ve öğretmenlerin, öğrencilerinin mutluluklarına ilişkin esaslı bir sorgulamaya giriştiklerine pek az rastlanır. Öğrenciler; bir okul gününe, zaman çizelgesine, programa, gündeme, müfredata, okuldaki cihazlara ve sınıf düzenine uyum sağlarlar ve bu aşlında kurumların değil, onların esneklikleri ve uyumluluklarından kaynaklanmaktadır. Neden bunun başka bir yolu yokmuşçasına, çocukların okullara uyum sağlamasını bekliyoruz?

Çocukları önceden tanımlı bir kurumsal modele uymaya zorlamak, öğrencilerin aynı müfredatı, aynı biçimde ve aynı hızda öğrenebilmesi yönünde umutsuzca çırpınan; ceza ve ödüle, rüşvete, korkuya, gözetime, denetime, uyuşturmaya, terapiye, danışmanlık ve daha bunun gibi pek çok şeye dayalı devasa bir eğitim sektörüne yol açmaktadır.

Gerçek olansa, her bir çocuğun, sürekli değişen öğrenme modellerine, ihtiyaçlara, ilgilere, tutkulara, aile durumuna, kapasiteye ve tuhaflıklara sahip, kendine özgü, esrareniz bir varlık olduğudur.

Çocuklar serpilmek için alana ihtiyaç duyarlar. Ve yine onlara ve yaşamlarına özen gösteren, ilgili ve ilginç yetişkinlerle bir araya gelebilecekleri yerlere ihtiyaçları vardır. Bunun ötesinde sonsuz bir olasılıklar dizisi mevcuttur ve bu yerlerin nasıl kurulacağı yerel tartışma ve müzakerelerin konusudur. Çocukların ve ailelerin; bir araya gelmeye ve çocuklara, ailelerine ve toplumlarına en iyi biçimde fayda sağlayacak okulları yaratmaları gerekmektedir. Bunun için gerekli olan kaynaklar, teçhizat, insan gücü, bilgi ve beceri hali hazırda mevcuttur. Eksik olan şeyse; zorunlu devlet eğitimi tasfiye edebilecek siyasal ve kültürel iradedir.

Geçenlerde İsrail'den yeni göç etmiş bir genç öğrencinin aile-

20 Alternatif Eğitim

siyle akşam yemeğindeydim. Windsor House'ta⁽⁸⁾ buldukları süre zarfında nasıl zevk aldıklarını ve Kanada'ya gelmelerinin hemen ertesinde oğullarının ilk gittiği bölge okulunun içinde bulunduğu durumdan ise nasıl şaşkıncu biçimde rahatsız olduklarını anlattılar. Bürokrasiden, alt seviyede akademik faaliyetten, tipik askeri organizasyon modelinden bahsediyorlardı ki 12 yaşındaki çocuk kıkırdarak söze girdi. "O okuldayken tuvalete gitmek istediğimde el kaldırıp izin istemem gerekiyordu düşünemiyor musunuz?" dedi. Tüm aile gürültülü kahkahalarla gülmeye başladı. Çocuk devam etti: "Sonra da, çıkış kartları vermeye başladılar ve benim ayda 15 kere tuvalete gitme iznim vardı. Öğretmen de mutlaka her seferinde bunu karta işliyordu" Bütün aile kahkahaya boğulduğundan sözünü bitiremedi.

Biraz sonra da ben bir okulda tuvalete gitmek için izin istemek zorunda kalmanın çok da tuhaf olmadığını, bunun Kanada'da oldukça sıradan bir durum olduğunu anlattım. Kahkahaları ağızları açık kaldığı için kesildi. "Gerçek mi söylüyorsunuz? Hakikaten mi? Tüm okullar da mı? Fakat bu saçmalık. İsrail'de en katı okul bile böylesi bir şeye kalkışmayacaktır" gibi sözler ettiler. Ve hepimiz durumun saçmalığına güldük.

Bunun İsrail'deki devlet okullarını tam anlamıyla yansıtmadığı konusunda bir fikrim yok. Önemli olan içeriden baktığımızda, çocukların sıralarda oturmasında, tek bir odada kalmasında ısrarcı olmanın, müfredatı takip etmenin, zil çaldığında başka bir konuya geçmenin, el kaldırıp tuvalete gitmenin ve buna benzer başka uygulamaların bize mantıklı görünmesidir.

Bir küçük adımla dışarı çıkın ve arkanızda kalana bakın. Durumun saçmalığı, en bayağısından bir ahmaklık olduğu tüm çıp-

8) 200 kişinin devam ettiği, uzun zamandan beri benim de bir parçası olduğum kamu tarafından finanse edilen bağımsız bir okuldur. Eşim orada çalışıyor ve yine çocuğumun vaktinin çoğunu orada geçiriyor. Kitabın Windsor House'la ilgili bölümüne bakınız.

laklığıyla ortaya çıkacaktır. Tuvalete gitmek için izin almak zorunda kalmak küçük bir şeydir belki; ancak bu zorunlu eğitimin doğasını, yani okullarımızın zorunlu olarak başvurduğu şey olan “çocukların kontrolünü” yansıtmaktadır ve bu daha yaygın gerçekliklere ışık tutmaktadır.

Çocuklar için iyi bir yer yapmanın ne demek olduğunu biliyor muyuz? Peki ya kütüphaneler, parklar, havuzlar, meydanlar, bisiklet yolları, sosyal merkezler ve buz pateni sahaları gibi herkesin çok sevdiği ve kullandığı yerlerin kullanımında söz konusu olan ölçütlere ne dersiniz? Buralar, geniş çapta kullanıma hazır, çok amaçlı kullanımı olan, mümkün olduğunca ücretsiz ve zorunlu gündemleri olmayan kelimenin gerçek anlamıyla kamusal yerlerdir. Bu tesisler, yararlıkları ve geniş kullanım alanları itibarıyla yaygın olarak rağbet gören ortak kaynaklarımızdır. Kanımca kütüphaneler okulların her türden dönüşümü adına potansiyel anlamda çok iyi bir model oluşturmaktadırlar

Bu ilhamla ben ve yedi genç Purple Thistle Merkezi'ni yaratık. Gençlik merkezlerinden, üniversitelerden, sosyal merkez ve kütüphanelerden model alabileceğimiz bir şeyin; orada beraber yaşadığım bu bir sürü çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına uyabilecek bir şeyin arayışı içindeydik. Şehir merkezinde, karma, ilginç ve yoksul bir topluluk şeklinde yaşıyorduk. Merkezdeki çocukların büyük çoğunluğu yoksul, punk rockçı, sokağın protest gençliğinden oluşmaya başladığında, ilgileri büyük ölçüde hemen her yerdeki gençlerinkiyle benzer bir hal aldı: Yazmak, sanat ve video çalışmaları yapmak, resim çekmek ve karanlık oda kullanmak, gezi, dans, müzik, fanzin çıkarmak, şarkı ve kısa şiirler yazmak, mümkün olduğunca ilginç kişilerle tanışmak...

Ve bugün yola çıkmamızın üzerinden beş seneden fazla zaman geçti. Haftanın her günü, her birine genellikle topluluğun rehberlerinden birinin de katıldığı, beş ile yirmi beş kişi arasında çocuğun katılımıyla gerçekleşen sınıflarımız ve atölyelerimiz

22 Alternatif Eğitim

oluyor. Kuzey Kutbu'na değişim programıyla öğrenci gönderiyoruz, tam gün süren dergi yazım ve tasarım eğitimi programımız devam ediyor, kampa gidiyoruz, çocukların staj, iş eğitim programı, iş bulmasına ve üniversiteye yerleştirilmelerine yardımcı oluyoruz. Bir ev gibiyiz. Her zaman yemek, meyve suyu ve kahve bulunuyor. Tüm dürüstlüğümle diyebilirim ki, burası, çocukların onunla kendi kendilerine şekil verebildikleri bir alet gibi, her zaman onların ihtiyaç ve isteklerine cevap veren, gündenden güne büyüyen ve gelişen mükemmel bir yerdir.

Merkezimizin kimse için bir model teşkil etmediğini açıkça söylemekte fayda görüyorum. Okullar ancak bir topluluk yaşamı bağlamında ve topluluk epistemolojisiyle yerinden edilebilirler. Merkezimizi, onun büyüme ve gelişme tarzını seviyorum. Yine de yaptığımızın herkes için bir model oluşturabilmesi için tavsiyede bulunamayacağım. Eğer bir esin kaynağı olabilirsek çok hoş olurdu, ancak alternatifler okullar ancak anlaşılması güç bir tarzda geliştirilebilirler ve genelde yerel sorunlardan ortaya çıkarlar.

“İyi bir okul” nasıl kurulur? Soruya cevap vermeyi reddetmek ve bunun yerine orada bulunan çocukları esas alan yerli yapıları inşa edip şu soruyu sormak gerekir **“Bu çocukların gelişimini sağlayacak olan şey nedir?”** Bu sorular karmaşık ve çetrefillidir ve daha çok çocuk yetiştirmeye ilişkin gibi gözükürler. Çocuklarla çalışmak isteyenlerin “eğitimin” sömürücü eğilimlerine sırt çevirmesi, imgelemlerindeki yüceltilmiş örnek öğrenci dürtüsünden arınmaları ve katılımcıların ihtiyaçları doğrultusunda hareket edebilecekleri kadar esnek toplumsal kurumlar yaratmaları zorunludur.

İnsanlar, tüm dünyada, uzun yıllardan beri olan zorunlu eğitim baskısına karşı nasıl yanıtlar geliştirmişlerdir? Bu derleme kitapta insanların bu soruya ilişkin verdikleri pek çok farklı cevabı bulacağınızı umuyorum. Pek çok açıdan epey sınırlı ve ol-

dukça Kuzey Amerika eksenli olduğunu kabul ediyorum. Bu sadece sizi umutla, kendi coğrafyanızda daha fazla keşif ve deney yapma konusunda destekleyecek ve cesaretlendirecek bir başlangıç...

Bu yazıyı sonuna kadar okumaya zaman ayırdığınız için teşekkürler.

BÖLÜM I

OKULSUZLAŞMANIN KÖKENLERİ